

SAMEN
VOOR EEN **DUUR**
ZAAM
TERSCHELLING

| gemeente
Terschelling

SAMEN
VOOR
EEN **DUUR**
ZAAM
TERSCHELLING

Samen voor
duurzaam
pagina 04

Tips voor
energiebesparing
pagina 06

Aanbod van
ondernemers
pagina 12

Lokale initiatieven
op energiegebied
pagina 30

VOOR

Bij dit boekje vindt u de energievoucher van 80 euro waarmee u korting krijgt op isolatiemateriaal, energiezuinige apparaten of energieadvies zodat u uw huis meer energiezuinig kunt maken. Dit zorgt voor een lagere energierekening én u levert meteen een bijdrage aan het verminderen van de CO₂ uitstoot op ons eiland. Een win-winsituatie.

Onze jongeren hebben de toekomst! Wij willen graag dat ook zij kunnen blijven genieten van ons mooie, groene eiland. Op Terschelling willen we samen met de andere Waddeneilanden een bijdrage leveren aan de klimaatuitdagingen. Tegelijk willen we ervoor zorgen dat we in onze eigen energie en water kunnen voorzien.

Wij streven dan ook naar een toekomst waarin we voor onze elektriciteit en warmte in onze huizen en bedrijven steeds vaker gebruik maken van duurzame bronnen en kiezen voor schoner vervoer.

Hierdoor hebben we steeds minder fossiele brandstoffen zoals aardgas, benzine en diesel nodig.

Als we minder fossiele brandstoffen gebruiken, stoten we minder broeikasgassen, zoals CO₂, uit.

**‘Vaker gebruik
maken van
duurzame
bronnen’**

WOORD

Op Terschelling hebben we als doel dat we in 2023 47% minder CO₂ uitstoten dan in 2016.

Om dit samen met ondernemers en bewoners voor elkaar te krijgen, heeft de gemeente Terschelling het plan Samen Duurzaam geschreven met stappen die haalbaar en betaalbaar zijn. De gemeente ondersteunt en helpt waar mogelijk. Deze actie is daar een voorbeeld van. Huishoudens zijn verantwoordelijk voor 39% van het totale energiegebruik op Terschelling. Als we ervoor zorgen dat onze huizen beter zijn geïsoleerd dan gebruiken we minder energie.

Laat u door de tips in dit boekje inspireren en kom in actie!

Samen gaan we voor duurzaam.

Sietze Haringa
wethouder Duurzaamheid

**‘De gemeente
ondersteunt
en helpt waar
mogelijk’**

Bij inlevering van de energievoucher bij de ondernemers in dit boekje, krijgt u 80 euro korting op isolatiemateriaal, energiezuinige apparaten of advies over energiebesparing.

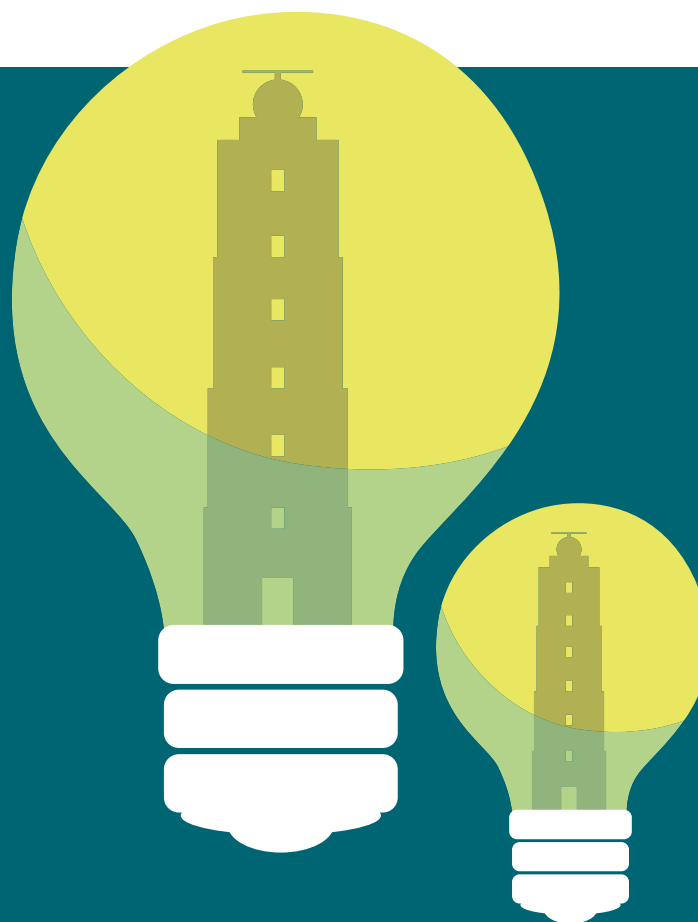
Tips voor energiebesparing in uw huis

Radiatorfolie

Bij radiatoren gaat vaak een groot gedeelte van de warmte verloren via de buitenmuren. Dit kunt u voorkomen door radiatorfolie op de muur of tegen de radiator aan te plakken. Dit bespaart u al gauw 10 m³ gas per vierkante meter per jaar.

Ledlampen

Vervang uw lampen door ledlampen. Voor een lamp van 35 watt die 3 uur per dag aan staat, betaalt u voor het energieverbruik jaarlijks €7,66 voor een ledlamp slechts €1,10. Let op, als er een dimmer op de lamp zit, moet de dimmer mogelijk ook worden vervangen.

Leidingisolatie

Via het leidingwerk van de centrale verwarming gaat veel warmte verloren. Plaats isolatiekokers om de leidingen heen, bijvoorbeeld in de kruipruimte, in de meterkast, op een onverwarmde zolder of in de garage. Tip: Let bij het aanbrengen goed op de aansluitingen tussen de verschillende kokers. Tape deze af en gebruik T-stukken bij leidingsplitsingen.

Waterzijdig inregelen

Waterzijdig inregelen is het in balans brengen van de cv-installatie. Veel installateurs bieden dit niet standaard aan als zij een cv-ketel installeren. Hierdoor verbruiken we thuis onnodig veel energie en wordt warmte niet goed afgegeven. Een cv-ketel staat vaak op zijn standaard fabrieksinstelling, waardoor er bij veel woningen water van 80 graden of soms nog hoger de ketel uitgaat. Dit betekent hoge stookkosten. Door de aanvoertemperatuur van de cv-ketel lager in te laten stellen, bespaart u een hoop energie.

Stand-by-killer

Een stand-by-killer zorgt er voor dat het apparaat helemaal wordt uitgeschakeld op het moment dat het op stand-by staat. Dit voorkomt het sluipverbruik van een TV (of een ander apparaat). Daarnaast wordt ook de kans op brand in een woning een stuk minder.

Pompschakelaar voor vloerverwarmingverdelers

De circulatiepomp van de vloerverwarming verdeler verbruikt aardig wat energie. Met een pompschakelaar kunt u een hoop energie besparen. Door deze toe te passen gaat de pomp alleen draaien als de cv-ketel vraag heeft.

Energiemeter

Een energiemeter in het stopcontact is gemakkelijk toe te passen en geeft direct inzicht in welke apparaten veel stroom verbruiken zoals oude koelkasten, vriezers, TV etc.

Zuinige elektrische apparaten

Nieuwe apparaten gebruiken minder energie dan oudere apparaten. Wanneer bijvoorbeeld uw koelkast of vriezer kapotgaat, kunt u beter een nieuwe kopen dan een ouder model laten repareren. Voor andere apparaten is het milieuvriendelijker om ze te laten repareren. Een energielabel geeft aan hoe energiezuinig een apparaat is. Een A+++ label is het zuinigste energielabel op de markt. Een A+ label klinkt goed, maar is tegenwoordig voor een aantal apparaten het slechtste label.

Dubbel glas, HR++ glas en triple glas

HR++ glas en triple glas isoleert veel beter dan enkel glas of gewoon dubbel glas. De warmte blijft in huis en uw energierekening gaat omlaag. Wilt u alleen het glas vervangen? Kies dan voor HR++ of triple glas. Met HR++ of triple glas woont u comfortabeler: u heeft geen tocht en kou bij de ramen en geen condens aan de binnenkant van het raam. Ook fijn: u hoort veel minder geluid van buiten.

Als u in een gemiddelde hoek-/2-onder-1-kap woning met alleen enkel glas alle ruiten vervangt door HR++ glas, geeft u zo'n 330 euro per jaar minder uit aan uw energierekening.

Kijk voor nog meer slimme
besparingstips op:

www.duurzaambouwloket.nl

www.milieucentraal.nl

www.iedereendoetwat.nl

SAMEN
VOOR EEN **DUUR**
ZAAM
TERSCHELLING

Help om ons eiland duurzaam te maken

Terschelling is ons thuis en ook een
bijzondere plek voor onze gasten.
Dat willen we zo houden. Daarom
gaan we samen voor duurzaam.

‘Met behulp van een warmtebeeldcamera kunnen we de afgifte van radiatoren perfect monitoren en inregelen’

ater, gas, riolering, ventilatie, zink- en dakbedekking, sanitair, be
wiese Mast - eigenaar Mast Installaties

Mast biedt zekerheid en betrouwbaar advies

U kunt bij Mast Installaties terecht voor korting op o.a. het waterzijdig inregelen van uw cv-ketel of een warmtepomp, ledverlichting, pompschakelaar voor de vloerverwarmingsverdeler of een energiemeter.

Wietse Mast: "Met behulp van een warmtebeeldcamera kunnen we de afgifte van radiatoren perfect monitoren en inregelen. Deze actie is een mooi initiatief om woningeigenaren inzicht te geven in het energieverbruik in hun eigen huis."

Het inregelen van cv-installaties is in veel situaties niet of slecht uitgevoerd, waardoor er geen goede warmteafgifte wordt gehaald. Hierdoor is de installatie in onbalans en zal de cv-ketel/-warmtepomp harder en langer moeten werken om de woning op temperatuur te krijgen.

WAT WIJ BIEDEN

- ✓ LED-verlichting
- ✓ Pompschakelaar
- ✓ Waterzijdig inregelen cv-installatie
- ✓ Energiemeter

*'U bespaart met dubbelglas
jaarlijks fors op de kosten van
uw energieverbruik'*

Johan & Gert Haarsma - eigenaren Schildersbedrijf Haarsma

Energiebesparing met geïsoleerd glas

Een gemiddelde eengezinswoning met dubbelglas verliest ongeveer 15-20% van de warmte door ramen en deuren. In een huis met enkel glas kan dit zelfs oplopen tot 25-30% warmteverlies. Huizen die langer dan 10-15 jaar geleden zijn gebouwd of waarvan de ramen lang geleden zijn vervangen hebben in de meeste gevallen geen HR glas. Dit betekent dat er 'standaard' dubbelglas in de kozijnen zit waarmee plaatsing van HR++ of Triple glas (ook wel HR+++ glas genoemd) een flinke energiebesparing op kan leveren.

Bij het plaatsen van isolatieglas wordt in de meeste gevallen maar 9% btw over het arbeidsloon gerekend en dan ook nog korting op HR++ isolatieglas! Dit moet toch een goede reden zijn om enkel of oud glas te vervangen!

Vraag een vrijblijvende offerte aan zodat u goede overwegingen kan maken.

WAT WIJ BIEDEN

- ✓ Advies over dubbelglas
- ✓ Advies over kozijnen

‘Met een CEMM-unit in combinatie met een gratis app, kunt u uw energieverbruik volgen’

Guido Hogerheyde - Terschelling Techniek

Terschelling Techniek geeft woningeigenaren inzicht in en tips over hun energieverbruik

Bij Terschelling Techniek kunt u terecht voor o.a. een infraroodscan, het plaatsen van een CEMM-unit en ook slimme thermostaten en radiatorventilatoren. Met de toepassing van radiatorventilatoren kan de ketelwatertemperatuur omlaag en daardoor wordt de cv zuiniger.

Guido Hogerheyde "Wij kunnen een infraroodscan met een warmtebeeldcamera voor u uitvoeren zodat u precies weet waar het nodig is om te isoleren. Met het plaatsen van een CEMM-unit, een klein kastje bij uw slimme meter kunt u via een gratis app het energieverbruik (gas en elektra) in de woning volgen en bijvoorbeeld de opbrengst van uw zonnepanelen."

WAT WIJ BIEDEN

- ✓ Slimme thermostaten
- ✓ Radiatorventilatoren
- ✓ Infraroodscan
- ✓ CEMM-unit

Waterzijdig inregelen zorgt voor meer wooncomfort en een lagere energierekening'

Marcel Kemper -eigenaar Bakker Installaties

Waterzijdig inregelen door Bakker Installaties: minder energie, meer comfort

Bijna iedere woning is voorzien van een hoog rendement cv-ketel. U heeft de mogelijkheid om zuiniger te stoken als uw installatie waterzijdig wordt ingeregeld. Onze installateur begrenst de hoeveelheid water per radiator waardoor wordt voorkomen dat er onnodig veel water wordt gecirculeerd. Dit zorgt voor een stabielere en meer efficiënte werking van uw energiezuinige cv-ketel. Dat merkt u aan uw energierekening!

Een goed ingeregelde installatie zorgt dat de kamers beter en sneller op de gewenste ruimtetemperatuur komen. De gemiddelde temperatuur van de radiatoren zal lager worden en gelijkmatiger zijn waardoor u meer plezier heeft van de aangename stralingswarmte van uw radiatoren. Daarnaast voorkomt het inregelen de ruisende geluiden van de waterstromen in uw verwarmingsinstallatie.

WAT WIJ BIEDEN

- ✓ Inregelbeurt cv-installaties
- ✓ Onderzoek om de installatie beter in te regelen

Bespaar op uw energieverbruik door uw lampen te verwisselen door een energiezuinige variant'

Colin de Beer - eigenaar Lichttechniek Terschelling

Lichttechniek Terschelling geeft graag gratis passend advies

Bij het Lichthuis kunt u terecht voor een korting om die energieslurpende koelkast, vriezer, droger, of wasmachine om te ruilen voor een energiezuinige variant of duurzame, energiezuinige lampen. In de winkel kunt u ook gratis advies krijgen over energiebesparende verlichting of witgoed.

Heeft u geen tijd om de verlichting te vervangen of u weet niet door welke lampen? Laat dan met korting een huisopname uitvoeren. U krijgt een duidelijk overzicht van alle energieonzuinige lampen met het advies voor een vervanger.

Colin de Beer: "Behaal met uw energievoucher het hoogste rendement en bespaar op uw energieverbruik door uw lampen te verwisselen door een energiezuinige variant. Zo kan de waardebon binnen tien jaar tot 17 keer meer opbrengen.

De energievoucher is goed voor het milieu en uw portemonnee. Wij geven u graag gratis passend advies."

WAT WIJ BIEDEN

- ✓ Verlichtingsadvies
- ✓ Mooi ledlicht
- ✓ Energiezuinig witgoed

*‘Multimate Terschelling, heeft
alles om van uw huis een
duurzaam thuis te maken’*

Iemke Ruijg - eigenaar Multimate

Duurzaam klussen begint bij Multimate Terschelling

Bij Multimate Terschelling krijgt u bij inlevering van de energievoucher geen € 80 maar wel € 100 korting op onder andere ledlampen, radiatorfolie en/of tochtstrippen (met uitzondering van altijd-laagartikelen en aanbiedingen).

Wist u dat bij Multimate Terschelling alle verlichting in de bouwmarkt in led is uitgevoerd? Een warmtepomp zorgt voor verwarming/koeling van het pand en de ventilatie is uitgevoerd met warmteterugwinning.

Wij helpen u, met onze eigen ervaringen, graag verder om uw thuis ook verder te verduurzamen. Duurzaam klussen begint bij Multimate Terschelling.

WAT WIJ BIEDEN

- ✓ Radiatorfolie
- ✓ Tochtstrippen
- ✓ En veel meer

Wij bezorgen en installeren.
Zo bespaart u dus ook
op uw eigen energie!

Willem Hendrik Ruijg - eigenaar EP: Ruijg

EP:Ruijg biedt veel korting op energiezuinige apparaten

Bij EP:Ruijg kunt u uw energievoucher inleveren bij het inruilen van uw oude lampen voor ledlampen of van uw oude apparatuur voor de meest energiezuinige apparaten. Bovendien biedt EP:Ruijg een extra korting op veel geselecteerde modellen en een volledige bezorg- en installatieservice, waardoor u ook op uw eigen energie bespaart. Naast de besparing op uw energierekening dus win-win-win.

Zo kunt u uw oude wasdroger inruilen voor een zuinige warmtepompdroger of uw beeldbuis-, plasma- of lcd-TV voor een zuinige led-TV. Uw oude wasautomaat ruilt u in voor een zuinige A+++ wasmachine, uw oude stofzuiger voor een A-label stofzuiger of uw oude koel-/vrieskast voor een A+++ variant. Hoe zuiniger uw nieuwe apparaat, hoe groter uw korting.

WAT WIJ BIEDEN

- ✓ LED-verlichting
- ✓ Energiezuinige apparatuur
- ✓ Extra service

*ZET AN biedt service en
professionaliteit met een glimlach'*

René de Beer - eigenaar ZET AN

ZET AN geeft tijdelijk mooie korting op energiezuinige apparaten

Wit en bruingoed specialist René de Beer geeft met 25 jaar ervaring heldere uitleg en advies.

U kunt bij hem terecht voor wasmachines, drogers, vaatwassers, koelkasten, vriezers, ovens, stofzuigers, tv's en meer. ZET AN staat ook voor: waardeer het, repareer het! René geeft eerlijk aan wanneer een reparatie niet meer zinvol is, en het voordeliger is om over te stappen naar een nieuw energiezuinig model. Veel is uit voorraad leverbaar.

Tip van René

Houd de filters van het condensblok van de droger goed schoon of laat een professionele reinigingsbeurt van de droger uitvoeren. Dit voorkomt brand en bespaart daarnaast ook flink in de energiekosten.

WAT WIJ BIEDEN

- ✓ Service en professionaliteit
- ✓ Reparatie, onderhoud
- ✓ Witgoed, TV, audio
- ✓ Accessoires

**RADIATOR
THERM**

- 250 X 50 cm
- 300 X 50 cm
- 400 X 50 cm

ISOLATIE
DOOR REFLECTIE
ISOLATION GRÂCE
À RÉFLEXION

**LAATST 80% WARMTE TERUG
REFLÈTE 80% DE LA CHALEUR**

Noppisol
Dubbel isolerend. Reflectie + luchtdichting

*‘Alle mensen die hier de bon
inleveren geven we graag nog
eens 20% extra korting.’*

Hugo en Maud Christiaanse - eigenaren Schylger Vakwinkel

Schylger Vakwinkel geeft persoonlijk en vakkundig advies

U kunt in de Schylger Vakwinkel terecht voor ledverlichting, waterbesparende douchekoppen en isolatiemateriaal, denk bijvoorbeeld aan radiatorfolie.

Radiatorfolie kan eenvoudig aangebracht worden achter de radiatoren van cv-installaties en is goedkoop in aanschaf. Deze reflecterende en thermisch isolerende laag zorgt ervoor dat de warmte beter circuleert. Hierdoor zal minder warmte via de gevel naar buiten weglekken. Met radiatorfolie kunt u dus onzichtbaar energie besparen!

Hoeveel u bespaart is natuurlijk afhankelijk van hoe uw huis al is geïsoleerd, hoe u stookt en het rendement van uw cv-ketel. Kom naar de Schylger Vakwinkel voor persoonlijk en vakkundig advies!

WAT WIJ BIEDEN

- ✓ LED-verlichting
- ✓ Waterbesparende douchekoppen
- ✓ Isolatiemateriaal

Stichting Duurzame Buurtschappen Terschelling

Korting op energiescan van uw woning

Stichting Duurzame Buurtschappen Terschelling (DBT) zet zich in voor de verduurzaming van particuliere huizen en boerderijen op heel Terschelling. Zij helpen bewoners met maatwerk om de juiste en afgewogen beslissing te nemen bij duurzaamheidsmaatregelen. Hiervoor zijn subsidies beschikbaar gesteld door Iepen Mienskipsfûns, Dirk Mentz Fonds en gemeente Terschelling. Als bewoner kunt u via de stichting een energiescan voor uw woning uit laten voeren door Ingenieursbureau W2N (kosten: €550 incl. btw). Als u vervolgens daadwerkelijk een duurzaamheidsmaatregel neemt, krijgt u €250 subsidie om een deel van de energiescan te bekostigen. Op www.duurzaamterschelling.nu staan de voorwaarden. Met de energievoucher bij dit boekje krijgt u sowieso 80 euro korting op de energiescan.

Terschelling Energie

Terschelling Energie staat achter deze actie en voor samen, lokaal en duurzaam. Het doel van de eilander energiecoöperatie is het samen verduurzamen van de energievoorziening op het eiland. Ze levert sinds 2018 echte Terschellinger zonnestroom van het eigen Zonnepark Hee. Overstappen op lokale groene stroom doet u voor het milieu, voor elkaar en voor uzelf. Terschelling Energie levert daarom aan particulieren en bedrijven betaalbare, lokaal opgewekte groene stroom via het energiebedrijf Energie van Ons. Daarnaast geven ze voorlichting over energiebesparing en duurzame projecten op het eiland.

Als u groene stroom en gas koopt via Terschelling Energie, wordt de winst geïnvesteerd in duurzame projecten op ons eiland. Als u lid wordt, kunt u meebepalen hoe we samen Terschelling gaan verduurzamen. Lees er alles over op www.terschellingenergie.nl.

Heeft u vragen? Het Energieloket Terschelling is er voor u!

U kunt met al uw energievragen over uw woning terecht bij Dirk Lintmeijer, de energiecoach van de gemeente Terschelling. Hij adviseert u gratis en vrijblijvend over de energiemaatregelen in uw huis.

Daarnaast kan hij u begeleiden bij het aanvragen van duurzaamheidssubsidies of het aanvragen van een (speciale) lening.

Mail uw vraag naar energiecoach@terschelling.nl en hij neemt contact met u op.

**‘Dirk en
Willemijn
ondersteunen
inwoners
en ondernemers
op Terschelling’**

Willemijn Steentjes is
contactpersoon voor
ondernemers en ook bereikbaar
via energiecoach@terschelling.nl.

Help om ons eiland duurzaam te maken

Terschelling is ons thuis en ook een
bijzondere plek voor onze gasten.
Dat willen we zo houden. Daarom
gaan we samen voor duurzaam.

Colofon

Dit is een uitgave van
de gemeente Terschelling
© 2020

Aan deze uitgave kunnen
geen rechten worden ontleend

Oplage 1.320
Vormgeving Custard on & offline
communicatie
Fotografie Laura Conijn